

Protocol lees- en spellingsproblemen en dyslexie Basisschool De Akker

Protocol lees- en spellingsproblemen en dyslexie

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Ontwikkeling geletterdheid in het kort
3. Definitie dyslexie en de gevolgen van dyslexie
4. Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen
Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 1-2
5. Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen
Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 3
6. Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen
Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 4
7. Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen
Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 5
8. Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen
Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 6
9. Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen
Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 7
10. Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen
Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 8
11. Gesignaleerd, en dan?
12. Diagnose van lees- en spellingsproblemen
13. Dyslexie op basisschool De Akker
14. Tot slot

1 Inleiding

Goed kunnen lezen en spellen is belangrijk om te kunnen functioneren in de maatschappij. Uit de praktijk blijkt dat leerkrachten zich steeds bewuster worden van de cruciale rol die zij vervullen in de lees- en spellingontwikkeling van leerlingen, door het geven van goed onderwijs dat aansluit bij de leerbehoeften van alle leerlingen.

In Nederland heeft ongeveer 10% van de leerlingen op de basisschool moeite met lezen. Ongeveer 4% van de leerlingen in het reguliere basisonderwijs heeft dyslexie. In een gemiddelde groep van 30 leerlingen, betekent dat dus dat er ongeveer 3 leerlingen moeite hebben met lezen en dat er bij één leerling mogelijk sprake is van dyslexie.

Deze gegevens onderstrepen het belang van vroegtijdige onderkenning en vervolgens juiste aanpak en behandeling. In dit protocol wordt weergegeven hoe kinderen met lees- en spellingsproblemen - al dan niet gediagnosticeerd als dyslexie - onderwijs op basisschool De Akker ontvangen. De katernen 'Protocollen Leesproblemen en Dyslexie' voor de groepen 1-2, 3, 4 en 5-8 dienen hierbij als leidraad.

Marianne van Beek-van Hierden
september 2016

2 Ontwikkeling geletterdheid in het kort

Het is niet zo dat de ontwikkeling van geletterdheid ‘opeens’ begint wanneer een kind op vierjarige leeftijd naar de basisschool gaat. Deze ontwikkeling wordt al voordat een kind naar de basisschool gaat, in gang gezet. Kinderen doen voordat zij naar school gaan al veel ervaring op met geschreven materiaal: zij worden voorgelezen, zien hun ouders lezen en schrijven, zij zien wellicht ook boeken in hun omgeving.

De ervaringen die kinderen in deze voorschoolse periode opdoen, zijn van invloed op het niveau van geletterdheid waarmee zij op de basisschool instromen. In groep 3 wordt begonnen met het formele lees- en schrijfonderwijs. Echter is ook in de kleuterperiode al veel aandacht voor de verdere ontwikkeling van geletterdheid. Vaak kan in de kleuterperiode al worden vastgesteld bij welke leerlingen de ontwikkeling in geletterdheid dreigt te stagneren.

In de kleutergroepen is namelijk al gerichte aandacht voor taalbewustzijn, fonologisch en fonemisch bewustzijn en letterkennis:

Groep 1 - 2	Taalbewustzijn	Bewustzijn van de vormaspecten van een woord (bijv. <i>kabouter</i> is een lang woord, <i>reus</i> is een kort woord).
	Fonologisch bewustzijn	Bewustzijn dat woorden of woorddelen verwijzen naar klankgroepen (bijv.: <i>kruiwagen</i> bestaat uit drie delen: <i>kru</i> - <i>wa</i> - <i>gen</i>).
	Fonemisch bewustzijn - Auditieve analyse - Auditieve synthese	Bewustzijn dat woorden zijn opgebouwd uit klankeenheden. - Het opdelen van woorden in losse klanken (‘hakken’) (bijv.: <i>straat</i> : <i>s-t-r-aa-t</i>). - Het samenvoegen van losse klanken tot een woord (‘plakken’) (bijv.: <i>l-aa-r-s</i> : <i>laars</i>).
	Letterkennis	Kennis van letters. Aan het einde van groep 2 blijken leerlingen gemiddeld zo’n 13 - 15 letters te kennen.

In groep 3 oriënteren de kinderen zich verder op de functies van geschreven taal en leren zij de basisprincipes van het lezen en schrijven. Bij de ontwikkeling van een goede lees- en spellingvaardigheid in groep 3 staan in de eerste fase een aantal aspecten centraal: inzicht in het alfabetisch principe, letterkennis, elementaire leeshandeling en fonemisch bewustzijn.

Groep 3 fase 1	Inzicht in het alfabetisch principe	Het besef dat letters corresponderen met bepaalde klanken en andersom, dat je klanken kunt koppelen aan letters.
	Fonemisch bewustzijn	Bewustzijn dat woorden of woorddelen verwijzen naar klankgroepen (bijv.: <i>kruiwagen</i> bestaat uit drie delen: <i>kru</i> - <i>wa</i> - <i>gen</i>).
	Elementaire leeshandeling: eenvoudige woordstructuren	Geschreven woorden ontsleutelen door de letters te verklanken en die afzonderlijke klanken vervolgens weer samen te voegen tot een woord. Klankzuiver.
	Spellingvaardigheid: Letterkennis	Kennis van letters. Deze kennis is de basis voor het schrijven van eenvoudige klankzuivere woorden.

fase 2	Elementaire leeshandeling: complexere woordstructuren	Geschreven woorden ontsleutelen door de letters te verklanken en die afzonderlijke klanken vervolgens weer samen te voegen tot een woord. Meerlettergrepig, niet-klankzuiver, medeklinkercombinaties (<i>sl</i> , <i>rp</i>). Er ontstaat directe woordherkenning.
	Spellingvaardigheid: uitbouwen	Woorden met afwijkende spellingpatronen worden geschreven (<i>ring</i> , <i>bank</i>), evenals woorden met letterclusters (<i>straks</i>) en samengestelde klankzuivere woorden (<i>slaapzak</i>).

Vanaf groep 4 doorlopen kinderen de fase van gevorderde geletterdheid, het voortgezet technisch lezen. De complexiteit van het lees- en spellingsproces neemt toe. Leerlingen kunnen zonder al te veel moeite woorden en zinnen verklanken en hun aandacht meer richten op de betekenis van de geschreven taal.

Groep 4 - 8	Automatisering leeshandeling	Het technisch leesproces vraagt minder aandacht en verloopt steeds sneller.
	Automatisering spellingstrategieën	De klank-letterkoppelingen verlopen sneller en leerlingen slaan woorden die zij vaker hebben gezien en geschreven op in hun geheugen. Spellingregels worden aangeleerd en geautomatiseerd.
	Relatie met begrijpend lezen	Wanneer woorden snel worden herkend, blijft er meer geheugencapaciteit over om de betekenis van woorden en zinnen te achterhalen. Er bestaat dus een afhankelijkheidsrelatie tussen begrijpend en technisch lezen.
	Relatie met woordenschat	Wanneer er een grote woordenschat bestaat bij een kind, kan het kind gemakkelijk woorden en teksten lezen en schrijven. De woordenschatopbouw is afhankelijk van veel leesoefening.

3 Definitie dyslexie en de bijkomende gevolgen van dyslexie

Effectief lees- en spellingonderwijs, waarbij problemen vroegtijdig worden gesignaleerd en aangepakt, kunnen lees- en spellingsproblemen bij een groot deel van de leerlingen voorkomen. Toch zullen er altijd leerlingen zijn die, ondanks goed leesonderwijs, problemen met lezen en/of spellen blijven houden. Dit zijn de leerlingen waarbij mogelijk sprake is van dyslexie.

De in Nederland meest gehanteerde definitie van dyslexie is (Stichting Dyslexie Nederland, 2008):

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.

De hardnekkigheid van de leesproblemen is een belangrijke aanwijzing voor dyslexie. Dit is pas aan te tonen als de leesproblemen zijn gesignaleerd en aangepakt met behulp van het onderwijsprotocol leesproblemen en dyslexie. Wordt hiermee geen vooruitgang geboekt, dan noemt men dit *didactische resistentie*. Van didactische resistentie is sprake als er systematisch een half jaar lang, tenminste driemaal per week twintig minuten, extra instructie is gegeven voor het technisch leren lezen door een leerkracht of remedial teacher. Ernstige lees- en/of spellingsproblemen kunnen grote gevolgen hebben voor de betreffende leerling op verscheidene gebieden.

Rekenen	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met het (snel) rekenen en onthouden van symbolen; • Omdraaien van getallen boven de tien • Problemen met volgordes • Leesfouten bij vraagstukken die woorden bevatten (redactiesommen)
Begrijpend Lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Het lage leestempo kan ertoe leiden dat het begrijpend lezen problemen oplevert: er gaat zoveel aandacht uit naar het technisch lezen, dat er geen geheugencapaciteit overblijft om aandacht te vestigen op tekstbegrip • Het lage leestempo kan ertoe leiden dat er minder gelezen wordt en zodoende minder woordenschatopbouw plaatsvindt
Leren (leren)	<ul style="list-style-type: none"> • Trage verwerking van (talige) informatie als gevolg van een algemeen automatiseringsprobleem. • Onder tijdsdruk werken of het uitvoeren van meerdere taken tegelijk is moeilijk, m.n. in toetsituaties. • Complexe vragen worden niet begrepen, terwijl het antwoord op zich wel bekend is. Het plannen en vasthouden van denkstappen is namelijk moeilijk voor kinderen met dyslexie. • Meervoudige instructies worden niet onthouden, terwijl de afzonderlijke taken wel uitgevoerd kunnen worden. Het korte termijngeheugen is vaak beperkt bij kinderen met dyslexie. • Het onthouden of ophalen van feitenkennis verloopt vertraagd, kost moeite. (Topografie, automatisering rekenen, ...) • Het overschrijven van het bord of snel opschrijven van gedicteerde informatie kost moeite. • Het 'op woorden komen' verloopt vertraagd (woordvindingsproblemen). • Regelmatig zwakke motorische vaardigheden (resultaat vaak in een onleesbaar handschrift).

4 Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen

Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 1-2

Om zicht te krijgen op de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen is het belangrijk om de vorderingen systematisch bij te houden. Naast continu monitoren en afname van methodegebonden toetsen, worden ook onafhankelijke methodetoetsen (niet-methodegebonden toetsen) afgenomen.

Methode: Beheerst de leerling de in de methode aangeboden stof?

Methodeonafhankelijk: Kan de leerling de in de methode aangeboden stof (ook na langere tijd) toepassen in een andere situatie? Hoe scoort mijn groep of deze leerling in vergelijking met de normgroep?

Op basisschool De Akker worden de volgende toetsen/ observatiemethoden gebruikt (in groep 1-2):

- Signaleringslijst voor Kleuters (Smits, 2002)

De Signaleringslijst voor Kleuters (Smits, 2002) is een handig hulpmiddel in groep 2.

Deze signaleringslijst bevat de belangrijkste componenten die niet direct in een klassensituatie te observeren zijn. De signaleringslijst wordt in groep 2, op twee vaste momenten (januari/juni) ingevuld. Op basis van de gegevens uit de signaleringslijst bepaalt de leerkracht aan welke aspecten er bij bepaalde leerlingen extra aandacht moet worden besteed. De papieren toets wordt individueel afgenomen. De volgende onderdelen worden afgenomen:

- ✓ Letters Benoemen: onderzocht wordt de letterkennis, het aantal letters dat de leerling passief kent.
- ✓ Auditieve Analyse: onderzocht wordt het fonemisch bewustzijn, het opdelen van woorden in losse klanken en het vervolgens benoemen van de eerste klank.
- ✓ Auditieve Synthese: onderzocht wordt het fonemisch bewustzijn, het samenvoegen van losse klanken tot één woord.
- ✓ Invented Spelling: onderzocht wordt de letterkennis, het aantal letters dat de leerling productief kent.
- ✓ Kleuren Benoemen: onderzocht wordt de snelheid van benoemen van kleuren, een belangrijke voorspeller voor het aanvankelijk lezen.

- CITO Taal voor Kleuters (2010)

Het toetspakket CITO Taal voor Kleuters bestaat uit een toets voor groep 1 en een toets voor groep 2. Beide toetsen kunnen zowel in januari als in juni afgenomen worden. De papieren toets wordt doorgaans groepsgewijs afgenomen.

De toets bevat in groep 1:

- ✓ opdrachten over passieve woordenschat;
- ✓ opdrachten over kritisch luisteren.

De toets bevat in groep 2:

- ✓ opdrachten over passieve woordenschat;
- ✓ opdrachten over kritisch luisteren;
- ✓ opdrachten over klank en rijm;
- ✓ opdrachten over het horen van het eerste en laatste woord;
- ✓ opdrachten over schriftoriëntatie;
- ✓ opdrachten over auditieve synthese.

- DORR, Dagelijks Observeren, Registreren, Rapporteren

Binnen het kleutervolgsysteem DORR, dat op De Akker gehanteerd wordt, worden leerlingen dagelijks geobserveerd. Ook op de taal- en lezenontwikkelingslijnen. DORR voldoet aan de gestelde beginnende geletterdheid-doelen van SLO.

Schematische weergave toetsafname aanvankelijk lezen en spellen groep 1-2:

	periode	toets	streefdoel
Groep 1	juni	CITO Taal voor Kleuters	min. III
	hele jr.	DORR Taal-Lezen Leerlijnen	min. 75% beheersing
Groep 2	januari	CITO Taal voor Kleuters	min. III
		Letters Benoemen	min. 6
		Auditieve Analyse	min. 20
		Auditieve Synthese	min. 7
		Invented Spelling	geen
		Kleuren Benoemen	max. 25"
	juni	bij onvoldoende CITO Taal voor Kleuters in januari: ➤ CITO Taal voor Kleuters	min. III
		Letters Benoemen	min. 12
		Auditieve Analyse	min. 20
		Auditieve Synthese	min. 9
		Invented Spelling	geen
	Kleuren Benoemen	max. 25"	
hele jr.	DORR Taal-Lezen Leerlijnen	min. 75% beheersing	

Risico-leerlingen aan het einde van groep 2

- logopedische behandeling ondergaan gedurende kleuterperiode;
- problemen met auditieve synthese;
- problemen met auditieve analyse;
- matige letterkennis: minder dan 12 letters bij overgang naar groep 3;
- problemen met automatisering: verminderde leestijd kleuren;
- leerlingen minder dan 75% beheersing DORR- leerlijnen Taal-Lezen
- aanwezigheid dyslexie in de familie

5 Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen

Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 3

Om zicht te krijgen op de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen is het belangrijk om de vorderingen systematisch bij te houden. Naast continu monitoren en afname van methodegebonden toetsen, worden ook onafhankelijke methodetoetsen (niet-methodegebonden toetsen) afgenomen.

Methode: Beheerst de leerling de in de methode aangeboden stof?

Methodeonafhankelijk: Kan de leerling de in de methode aangeboden stof (ook na langere tijd) toepassen in een andere situatie? Hoe scoort mijn groep of deze leerling in vergelijking met de normgroep?

Op basisschool De Akker worden de volgende toetsen/ observatiemethoden gebruikt (in groep 3):

- Methodetoetsen van Lijn 3:

Lijn 3 is de methode voor lezen en spelling in groep 3. Lijn 3 is een complete taal-leesmethode. Lijn 3 bouwt voort op de tussendoelen van groep 1 en 2. Bovendien is er een doorgaande lijn naar de onze gebruikte taal- en leesmethode voor groep 4-8. De methode kenmerkt zich door: de letter centraal, wereldoriëntatie, samen leren lezen, instructie op 3 niveaus en expliciete aandacht voor spelling en woordenschat. Lijn 3 bestaat uit 12 thema's van 3 weken. Elk thema heeft dezelfde opbouw, waarin steeds acht leerdomeinen (o.a. Woordenschat, Begrijpend Luisteren) aan bod komen. Aan het eind van elk thema worden de leesvaardigheden van de kinderen getoetst. Er zijn diverse soorten toetsen op verschillende niveaus.

- CITO Spelling:

De toetsen Spelling volgen nauwkeurig de ontwikkeling van de spellingvaardigheid van leerlingen tijdens de basisschoolperiode. Met de resultaten hebben we in de klas een startpunt voor gerichte hulp. De uitkomsten van de toetsen geven ons een goed beeld van de ontwikkeling van een bepaalde leerling. Daarnaast krijgen we zicht op de ontwikkeling van de groep als geheel en van het spellingonderwijs op onze school.

- CITO Auditieve analyse en Auditieve synthese:

De toetsen Auditieve Analyse en Auditieve Synthese onderzoeken het fonemisch bewustzijn: het opdelen van woorden in losse klanken en het samenvoegen van losse klanken tot één woord.

- CITO Drie Minuten Toets:

- CITO AVI (Analyse Van Individualiseringsvormen-lezen):

Met de Drie-Minuten-Toets (DMT) en de AVI-kaarten stellen we vast hoe de leerlingen op het gebied technisch lezen presteren. Een goede technische leesvaardigheid is een essentiële voorwaarde voor begrijpend lezen. De toetsen worden individueel afgenomen. Bij DMT ligt de nadruk op de snelheid en nauwkeurigheid waarmee leerlingen afzonderlijke woorden verklanken. Het pakket bevat drie verschillende leeskaarten, leeskaart 1: klankzuivere woorden (type km, mk en mkm); leeskaart 2: andere eenlettergrepige woorden; leeskaart 3: twee- of meerlettergrepige woorden. Bij AVI gaat het vooral om de vlotheid en nauwkeurigheid waarmee leerlingen teksten verklanken. Het pakket bevat elf leeskaarten met verschillende AVI-niveaus. Iedere kaart is er in twee versies. Op de kaarten staan teksten die oplopen in leesbaarheid.

- CITO Grafemetoets:

Bij de Grafemetoets moet een leerling een aantal losse letters hardop verklanken. De toets is in bedoeld voor individuele afname in januari of mei in groep 3 als vervolg op de afname van de Drie-Minuten-Toets. De klanknaam van de aangeboden letter wordt gevraagd.

- CITO Fonemendictee:

De toets Fonemendictee onderzoekt de letterkennis van een leerling.

Schematische weergave toetsafname lezen en spellen groep 3:

	periode	toets	streefdoel
Groep 3	oktober-november	Eigen Fonemendictee	80%
		Lijn 3 Woorden Lezen	max.6 fout <3'30"
		Lijn 3 Tekst Lezen	max.6 fout <2'40"
		Lijn 3 Letters Lezen	0 fout <0'34"
		CITO Auditieve Analyse	min. 12
		CITO Auditieve Synthese	min. 16
		bij ***-kinderen: CITO DMT en CITO AVI	
	januari	CITO Spelling M3	min. III
		CITO Fonemendictee	min. 28
		CITO Grafementoets	80%
		CITO AVI	min. M3
		CITO DMT (kaart 1 + 2)	min. III (tot.)
		onvoldoende resultaat CITO DMT/AVI/Spelling: ➤ CITO Auditieve Synthese	min. 16
		onvoldoende resultaat CITO DMT/AVI/Spelling: ➤ CITO Auditieve Analyse	min. 12
	maart-april (vanuit meting januari)	Lijn 3 Woorden Lezen	max.5 fout, <1'32"
		Lijn 3 Tekst Lezen	max.6 fout <2'14"
		onvoldoende resultaat DMT/AVI in januari: ➤ CITO DMT (kaart 1 + 2)	min. III (tot.)
		onvoldoende resultaat DMT/AVI in januari: ➤ CITO AVI	min. M3
		onvoldoende resultaat CITO Spelling M3 in januari: ➤ PI-dictee of CITO Spelling M3	min. III (C)
		onvoldoende resultaat CITO Grafementoets in januari: ➤ CITO Grafementoets	80%
		onvoldoende resultaat CITO Fonemendictee in januari: ➤ CITO Fonemendictee	min. 28
	juni	CITO DMT (kaart 1 + 2 + 3)	min. III (tot.)
		CITO AVI	min. E3
		CITO Spelling E3	min. III
		bij ***-leerlingen: CITO Begrijpend Lezen E3	min. III
		onvoldoende resultaat DMT+AVI: ➤ CITO Grafementoets	100%
		onvoldoende resultaat CITO Spelling: ➤ CITO Fonemendictee	100%
		onvoldoende resultaat CITO Spelling én CITO DMT/AVI: ➤ CITO Auditieve Synthese	100%
		onvoldoende resultaat CITO Spelling én CITO DMT/AVI: ➤ CITO Auditieve Analyse	100%

6 Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 4

Om zicht te krijgen op de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen is het belangrijk om de vorderingen systematisch bij te houden. Naast continu monitoren en afname van methodegebonden toetsen, worden ook onafhankelijke methodetoetsen (niet-methodegebonden toetsen) afgenomen.

Methode: Beheerst de leerling de in de methode aangeboden stof?

Methodeonafhankelijk: Kan de leerling de in de methode aangeboden stof (ook na langere tijd) toepassen in een andere situatie? Hoe scoort mijn groep of deze leerling in vergelijking met de normgroep?

Schematische weergave toetsafname lezen en spellen groep 4:

	periode	toets	streefdoel
Groep 4	oktober-november	bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment juni
		bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO AVI	min. E... (vorig leerjaar)
		bij onvoldoende letterkennis/ twijfel daarover: ➤ CITO Grafemtoets ➤ CITO Fonemendictee	100%
	januari	CITO Spelling M4	min. III
		CITO Begrijpend Lezen M4	min. III
		CITO DMT	min. III
		CITO AVI	min. M... (midden leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M4: ➤ PI-dictee	min. C-niveau
		bij onvoldoende DMT/AVI: ➤ BRUS + Klepel	min. standaardscore 7
		bij onvoldoende letterkennis/ twijfel daarover: ➤ CIT Grafemtoets ➤ CITO Fonemendictee	100%
	maart-april (vanuit meting januari)	bij onvoldoende CITO DMT in januari: • CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
		bij onvoldoende CITO AVI in januari: • CITO AVI	min. M... (huidig leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M4 in januari: • CITO Spelling M4	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
	juni	CITO Spelling E4	min. III
		CITO Begrijpend Lezen E4	min. III
		CITO DMT	min. III
		CITO AVI	min. E... (einde leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling E4: ➤ PI-dictee	min. C -niveau
		bij onvoldoende DMT/AVI: ➤ BRUS + Klepel	min. standaardscore 7

7 Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen

Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 5

Om zicht te krijgen op de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen is het belangrijk om de vorderingen systematisch bij te houden. Naast continu monitoren en afname van methodegebonden toetsen, worden ook onafhankelijke methodetoetsen (niet-methodegebonden toetsen) afgenomen.

Methode: Beheerst de leerling de in de methode aangeboden stof?

Methodeonafhankelijk: Kan de leerling de in de methode aangeboden stof (ook na langere tijd) toepassen in een andere situatie? Hoe scoort mijn groep of deze leerling in vergelijking met de normgroep?

Schematische weergave toetsafname lezen en spellen groep 5:

	periode	toets	streefdoel
Groep 5	oktober-november	bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment juni
		bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO AVI	min. E... (vorig leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling E4: ➤ vorderingen spelling nauwkeurig bijhouden	-
	januari	CITO Spelling M5	min. III
		CITO Begrijpend Lezen M5	min. III
		CITO DMT	min. III
		CITO AVI	min. M... (midden leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M5: ➤ PI-dictee	min. C-niveau
		bij onvoldoende DMT/AVI: ➤ BRUS + Klepel	min. standaardscore 7
	maart-april (vanuit meting januari)	bij onvoldoende CITO DMT in januari: • CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
		bij onvoldoende CITO AVI in januari: • CITO AVI	min. M... (huidig leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M5 in januari: • CITO Spelling M5	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
	juni	CITO Spelling E5	min. III
		CITO Begrijpend Lezen E5	min. III
		CITO DMT	min. III
		CITO AVI	min. E... (einde leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling E5: ➤ PI-dictee	min. C -niveau
		bij onvoldoende DMT/AVI: ➤ BRUS + Klepel	min. standaardscore 7

8 Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 6

Om zicht te krijgen op de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen is het belangrijk om de vorderingen systematisch bij te houden. Naast continu monitoren en afname van methodegebonden toetsen, worden ook onafhankelijke methodetoetsen (niet-methodegebonden toetsen) afgenomen.

Methode: Beheerst de leerling de in de methode aangeboden stof?

Methodeonafhankelijk: Kan de leerling de in de methode aangeboden stof (ook na langere tijd) toepassen in een andere situatie? Hoe scoort mijn groep of deze leerling in vergelijking met de normgroep?

Schematische weergave toetsafname lezen en spellen groep 6:

	periode	toets	streefdoel
Groep 6	oktober-november	bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment juni
		bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO AVI	min. E... (vorig leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling E5: ➤ vorderingen spelling nauwkeurig bijhouden	-
	januari	CITO Spelling M6	min. III
		CITO Begrijpend Lezen M6	min. III
		CITO DMT	min. III
		CITO AVI	min. M... (midden leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M6: ➤ PI-dictee	min. C-niveau
		bij onvoldoende DMT/AVI: ➤ BRUS + Klepel	min. standaardscore 7
	maart-april (vanuit meting januari)	bij onvoldoende CITO DMT in januari: • CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
		bij onvoldoende CITO AVI in januari: • CITO AVI	min. M... (huidig leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M6 in januari: • CITO Spelling M6	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
	juni	CITO Spelling E6	min. III
		CITO Begrijpend Lezen E6	min. III
		CITO DMT	min. III
		CITO AVI	min. E... (einde leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling E6: ➤ PI-dictee	min. C -niveau
		bij onvoldoende DMT/AVI: ➤ BRUS + Klepel	min. standaardscore 7

9 Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 7

Om zicht te krijgen op de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen is het belangrijk om de vorderingen systematisch bij te houden. Naast continu monitoren en afname van methodegebonden toetsen, worden ook onafhankelijke methodetoetsen (niet-methodegebonden toetsen) afgenomen.

Methode: Beheerst de leerling de in de methode aangeboden stof?
Methodeonafhankelijk: Kan de leerling de in de methode aangeboden stof (ook na langere tijd) toepassen in een andere situatie? Hoe scoort mijn groep of deze leerling in vergelijking met de normgroep?

Schematische weergave toetsafname lezen en spellen groep 7:

	periode	toets	streefdoel
Groep 7	oktober-november	bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment juni
		bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO AVI	min. E... (vorig leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling E6: ➤ vorderingen spelling nauwkeurig bijhouden	-
	januari	CITO Spelling M7	min. III
		CITO Begrijpend Lezen M7	min. III
		CITO DMT	min. III
		CITO AVI	min. M... (midden leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M7: ➤ PI-dictee	min. C-niveau
		bij onvoldoende DMT/AVI: ➤ BRUS + Klepel	min. standaardscore 7
	maart-april (vanuit meting januari)	bij onvoldoende CITO DMT in januari: • CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
		bij onvoldoende CITO AVI in januari: • CITO AVI	min. M... (huidig leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M7 in januari: • CITO Spelling M7	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
	juni	CITO Spelling E7	min. III
		CITO Begrijpend Lezen E7	min. III
		CITO DMT	min. III
		CITO AVI	min. E... (einde leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling E7: ➤ PI-dictee	min. C -niveau
		bij onvoldoende DMT/AVI: ➤ BRUS + Klepel	min. standaardscore 7

10 Vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen

Signaleren lees- en spellingsproblemen in groep 8

Om zicht te krijgen op de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen is het belangrijk om de vorderingen systematisch bij te houden. Naast continu monitoren en afname van methodegebonden toetsen, worden ook onafhankelijke methodetoetsen (niet-methodegebonden toetsen) afgenomen.

Methode: Beheerst de leerling de in de methode aangeboden stof?

Methodeonafhankelijk: Kan de leerling de in de methode aangeboden stof (ook na langere tijd) toepassen in een andere situatie? Hoe scoort mijn groep of deze leerling in vergelijking met de normgroep?

Schematische weergave toetsafname lezen en spellen groep 8:

	periode	toets	streefdoel
Groep 8	oktober-november	bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment juni
		bij onvoldoende CITO DMT/AVI in juni vorig jr. ➤ CITO AVI	min. E... (vorig leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling E7: ➤ vorderingen spelling nauwkeurig bijhouden	-
	januari	CITO Spelling M8	min. III
		CITO Begrijpend Lezen M8	min. III
		CITO DMT	min. III
		CITO AVI	min. M... (midden leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M8: ➤ PI-dictee	min. C-niveau
		bij onvoldoende DMT/AVI: ➤ BRUS + Klepel	min. standaardscore 7
	maart-april (vanuit meting januari)	bij onvoldoende CITO DMT in januari: • CITO DMT	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
		bij onvoldoende CITO AVI in januari: • CITO AVI	min. M... (huidig leerjaar)
		bij onvoldoende CITO Spelling M8 in januari: • CITO Spelling M8	vooruitgang t.o.v. meetmoment januari
	juni	CITO DMT bij risicoleerlingen	min. III
		CITO AVI bij risicoleerlingen	min. E... (einde leerjaar)

11

Gesignaleerd, en dan?

Het continuüm van zorg gaat uit van zorgniveaus waarop het onderwijs aan en de begeleiding van leerlingen met lees- en/of spellingsproblemen gedefinieerd kunnen worden.

Zorgniveau	Onderwijs-continuüm	Continuüm van zorg	Wie?	Hulp op dit niveau
Niveau 1	Basis-arrangement	Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband 1 Kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement 2 Juist gebruik van effectieve methodes voor lezen en spellen 3 Gebruik leerlingvolgsysteem	Groeps-leerkracht	Goed lees- en spellingonderwijs met aandacht voor verschillen in leerbehoeften
Niveau 2	Intensief arrangement	Extra zorg in de groepssituatie door uitbreiding van instructie- en oefentijd 4 Vaststellen van potentiële uitvallers en aanpak binnen de klas	Groeps-leerkracht	Intensivering van lees- en/of spellingonderwijs door uitbreiding van instructie- en oefentijd
Niveau 3	Zeer intensief arrangement	Specifieke interventies ondersteund en/of uitgevoerd door de zorgspecialist in de school 5 Vaststellen leerlingen met ernstige lees- en/of spellingproblemen en instructie individueel of in kleine groepjes 6 Vaststellen van achterstand en hardnekkigheid: vermoeden dyslexie	Groeps-leerkracht en/of leesspecialist	Verdere intensivering van het lees- en/of spellingonderwijs door inzet van specifieke interventies
Niveau 4	Zeer intensief arrangement + zorg	Diagnostiek en behandeling in zorginstituut 7 Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek) 8 Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	Externe behandelaar	Externe behandeling

Na signalering binnen zorgniveau 1 kan de school direct met het aanbieden van intensieve begeleiding beginnen (zorgniveaus 2 en 3). Alleen als de begeleiding van de school onvoldoende aanslaat of de leerling onvoldoende profiteert van de geboden hulp, is doorverwijzing naar meer gespecialiseerde zorg aan de orde (zorgniveau 4). De intensieve begeleiding wordt bovenop de reguliere basisinstructie voor spellen en lezen gegeven. De wijze waarop spellinglessen gegeven worden op basisschool De Akker is geborgd en te vinden in een borgingsdocument.

Op basisschool De Akker hanteren wij diverse vormen om intensieve lees- en/of spellingbegeleiding te bieden.

- Voorschotbenadering in groep 2

Het doel van deze benadering is om leesproblemen zo veel mogelijk te voorkomen door de kleuter alvast een voorschot te geven op de leesinstructie in groep 3. Het krijgt oefening in het aanleren van klank-letterkoppelingen en fonemisch bewustzijn. De activiteiten zijn uitdagend en zorgen voor een succeservaring. Materialen die hierbij worden gebruikt, zijn o.a. *Kijk mijn letter*, José Schraven-methodiek, zand-schrijfbak en scheerschuur, schuurpapierletters, stempels en stoplichtletters.

- Connect Lezen in groep 3-4

Connect is een interventieprogramma voor zwakke lezers uit groep 3 en 4, en is ontwikkeld door Anneke Smits. Het totale connectprogramma bestaat uit drie afzonderlijke delen, namelijk 'Connect Klanken en Letters' (oktober-februari groep 3), 'Connect Woordherkenning' (februari-juni groep 3) en 'Connect Vloeiend Lezen' (groep 4). Binnen Connect wordt op zeer directe wijze een verbinding gelegd tussen schrijven en lezen. Uit onderzoek is gebleken dat deze een positief effect heeft op het leren lezen. Connect is geen vervanging van de leesinstructie in de klas, maar een aanvullend interveniërend programma voor zwakke lezers. Het programma wordt uitgevoerd door de leerkracht. De leerkracht en leerling(en) werken drie keer per week in sessies van 20 minuten aan de instructietafel met het programma.

- RALFI Lezen in groep 4-8

Kinderen die langdurig veel te traag lezen maar de spellende leeshandeling beheersen, komen in aanmerking voor RALFI-lezen. Hierbij leest een groepje kinderen samen met de leerkracht 4 tot 5 keer in de week een relatief moeilijke tekst. De teksten sluiten aan bij de belevingswereld van de kinderen en het niveau mag tot drie niveaus boven het beheersniveau liggen.

- Verlengde instructie na een spellingsles of op andere momenten

De 25% zwakste spellers (IV- en V-scores) hebben verlengde instructie en begeleide inoefening bovenop de basisinstructie nodig. De verlengde instructie moet uit kleine stapjes bestaan en de leerling moet precies weten hoe hij het moet aanpakken.

- Remedial teaching (RT) voor spelling

De 10% zwakste spellers (V-scores) hebben daarnaast ook intensieve (individuele) begeleiding nodig in de vorm van remedial teaching. Het aantal keer dat een leerling extra RT krijgt, verschilt per leerling en wordt door leerkracht in overleg met de intern begeleider en remedial teacher bepaald. Ouders worden hiervan op de hoogte gebracht.

- BLOON: inoefening

BLOON is een methode-onafhankelijke manier om te oefenen met spelling. De 25% zwakste spellers (IV- en V-scores) hebben zoals hierboven omschreven verlengde instructie en begeleide inoefening bovenop de basisinstructie nodig. BLOON is een programma waarbij kinderen op de computer kunnen oefenen met het juist schrijven van woorden.

12 Diagnose van lees- en spellingsproblemen

Sommige leerlingen zullen, ondanks alle inspanningen, moeite blijven houden met lezen en/of spellen. Wanneer een gedegen aanpak op zorgniveau 1, 2 en 3 (zie voor een beschrijving van het continuüm van zorg: H11) niet tot het beoogde resultaat leidt, is er mogelijk sprake van dyslexie en moet een gekwalificeerde gedragswetenschapper worden ingeschakeld. Een orthopedagoog of psycholoog kan zowel vrijgevestigd zijn als werkzaam bij de schoolbegeleidingsdienst of bij een instituut dat zich heeft gespecialiseerd in dyslexie. Basisschool De Akker neemt doorgaans contact op met schoolbegeleidingsdienst Centraal Nederland.

De deskundige vanuit Centraal Nederland zal op basis van de informatie die de school aanlevert bepalen of er voldoende aanleiding is om uitgebreider onderzoek uit te voeren. Als onderzoek wordt gedaan, zal de specialist op basis van de onderzoeksresultaten een advies uitbrengen aan de school over de begeleiding van de leerling. In goed overleg met de school en de ouders kan in sommige gevallen ook aanvullend worden gekozen voor een periode van specialistische behandeling. Deze extra begeleiding behoort tot zorg op niveau 4 (H11).

De zorg voor kinderen met ernstig enkelvoudige dyslexie (EED), dyslexiezorg, valt per 1 januari 2015 onder de Jeugdwet. Gemeenten krijgen dus de taak om deze dyslexiezorg - die voor 1 januari 2015 nog op grond van de Zorgverzekeringswet werd vergoed - te organiseren en te financieren. Voor het behandelen van EED is een goede samenhang noodzakelijk tussen de ondersteuning op school en de zorg door jGGZ. Zie ook het roze tekstvak rechts.

Binnen CNS Putten/ basisschool De Akker werkt het als volgt:

1. Kinderen waarbij twijfel bestaat of er sprake is van dyslexie, worden gevolgd en getoetst op vaste momenten volgens de richtlijnen die voor die groep gelden (zie H3 - H10).
2. Kinderen waarbij twijfel bestaat of er sprake is van dyslexie, krijgen een aanbod intensieve begeleiding op zorgniveaus 2 en 3 (zie H11).
3. Daarnaast worden de risicoleerlingen regelmatig besproken met de consultatieve leerlingbegeleider vanuit schoolbegeleidingsdienst: Centraal Nederland.
4. Wanneer de intensieve begeleiding op zorgniveaus 2 en 3 onvoldoende effect heeft, wordt er mogelijk onderzoek gedaan op basis van de gegevens. De leerling wordt na toestemming van ouders aangemeld voor een onderzoek naar de oorzaak van de lees- en/of spellingsproblemen.
5. Na aanmelding door de school zal de specialist op basis van de schoolgegevens uit het leerlingdossier beoordelen of het vermoeden van dyslexie gerechtvaardigd is. Als dit het geval is volgt er diagnostisch onderzoek.

Kernpunten dyslexiezorg onder de Jeugdwet

- Scholen zijn verantwoordelijk voor de signalering en begeleiding van kinderen met dyslexie
- De gemeente is verantwoordelijk voor dyslexiezorg bij Ernstige Enkelvoudige Dyslexie (EED); dyslexie zonder bijkomende stoornissen die belemmerend zijn voor de behandeling.
- Landelijk gaat het om ongeveer 6.000 nieuwe kinderen met EED per jaar van de 14.000 kinderen met dyslexieklachten; er is vooralsnog geen zicht op de aantallen en kosten per gemeente
- De samenwerkende partners bij dyslexiezorg zijn gemeente, scholen en zorgaanbieders
- Dyslexiezorg wordt uitgevoerd door geregistreerde zorgaanbieders
- De kwaliteitsinstituten monitoren de kwaliteit van dyslexiezorg
- Voor het overgangsregime geldt dat leerlingen die voor 1 januari 2015 in zorg zijn, deze zorg op grond van de continuïteit van zorg behouden. De eerste drie jaar na invoering van de Jeugdwet hanteren gemeenten in ieder geval de nu bestaande DBC's als basis van de behandeling.
- Samenwerking tussen scholen en gemeenten is cruciaal voor dyslexiezorg op een goed niveau.

Diagnostisch onderzoek naar dyslexie

Vaak is dit onderzoek over verschillende dagdelen verdeeld. In de eerste plaats wordt de achterstand in lees- en spellingvaardigheid vastgesteld, waarbij ook aandacht wordt besteed aan een aantal indicatoren van dyslexie. De diagnosticus kijkt onder andere naar letterkennis, fonologische vaardigheden en de vaardigheid in het snel benoemen van plaatjes, cijfers en/of letters. Ook wordt de algemene intelligentie bepaald.

Als op basis van al deze gegevens dyslexie wordt vastgesteld, zijn de volgende uitkomsten mogelijk:

- 1 De externe behandelaar heeft de diagnose dyslexie gesteld en acht een gespecialiseerde behandeling in de gezondheidszorg wenselijk.
- 2 De externe behandelaar ziet geen aanleiding voor een dyslexiebehandeling. De lees/spellingproblemen kunnen met extra begeleiding in de school (zorgniveau 2 en 3) worden aangepakt. Er wordt terugverwezen naar het onderwijs, met een advies voor de begeleiding van de leerling.

N.B.: Een diagnostisch onderzoek kan uitwijzen dat een leerling aanvullende specialistische behandeling nodig heeft; het kind krijgt dan een diagnose ernstige enkelvoudige dyslexie (EED). Ongeacht de uitkomst van het onderzoek blijft de school c.q. het samenwerkingsverband passend onderwijs verantwoordelijk voor ondersteuning en begeleiding voor alle kinderen met dyslexie. In de groep van kinderen met dyslexie heeft ongeveer de helft geen ernstige enkelvoudige dyslexieklachten. Deze kinderen komen niet in aanmerking voor specialistische behandeling binnen de gezondheidszorg door gemeenten, maar komen met een dyslexieverklaring binnen de school in aanmerking voor ondersteuning en begeleiding.

Dyslexiebehandeling

Als ouders na het advies van de specialist kiezen voor dyslexiebehandeling door een externe behandelaar, is het belangrijk dat de leerkracht, de behandelaar en de ouders voor een goede onderlinge afstemming zorgen. Dat betekent dat er tussen de school, de behandelaar en de ouders geregeld overleg plaatsvindt over het tijdstip, de inhoud van de behandeling en de voortgang. Belangrijke contactmomenten zijn: direct na de diagnostiek en steeds na evaluatiemomenten tijdens de behandeling. Wanneer een behandeling wordt gestart, is het aan te bevelen dat de leerkracht de behandelaar op de hoogte houdt van de lees- en spellingvorderingen van de leerling. Dat betekent dat de leerkracht observatiegegevens en toetsgegevens doorgeeft aan de behandelaar. Via e-mail of in een heen-en-weerschrift kunnen de leerkracht en de behandelaar onderling informatie uitwisselen. Daarnaast is het goed om als leerkracht of leesspecialist in grote lijnen op de hoogte te zijn van de inhoud van de dyslexiebehandeling.

Dyslexieverklaring

Wanneer dyslexie is vastgesteld, hoort bij het rapport van de deskundige ook een dyslexieverklaring. Dit betekent dat uit psychodiagnostisch onderzoek is gebleken dat bij de betrokkene dyslexie is vastgesteld. Een dyslexieverklaring mag alleen worden afgegeven door een daartoe bevoegde deskundige. De deskundige moet in ieder geval een psycholoog of orthopedagoog zijn. Een remedial teacher of logopedist is niet bevoegd om een dyslexieverklaring af te geven.

- **Faciliteiten**

De dyslexieverklaring geeft de mogelijkheid gebruik te maken van verschillende faciliteiten in het onderwijs. De (ICT-)hulpmiddelen moeten genoemd worden in de verklaring. Ook kunnen scholen zelf een aantal voorzieningen en hulpmiddelen toestaan. Standaardfaciliteiten zijn:

- verlenging van examentijd (met hoogstens 30 minuten);
- vergroting lettertype van de opgaven.

- **Geldigheid**

Een dyslexieverklaring is onbeperkt geldig. Als de situatie van een kind verandert, kan wel een aanpassing van de adviezen over bijvoorbeeld hulpmiddelen nodig zijn. Dit kan het geval zijn bij de overgang van basis naar voortgezet onderwijs.

13 Dyslexie op basisschool De Akker

Op basisschool De Akker hanteren we de volgende maatregelen bij kinderen met dyslexie:

- Samenwerking met dyslexie-behandelpraktijken

Leerkrachten en leerkrachtondersteuners (onderwijsassistenten, remedial teachers) werken op basisschool De Akker nauw samen met dyslexie-behandelpraktijken. Wanneer een leerling in aanmerking komt voor vergoede dyslexiebehandeling, vindt er afstemming tussen ouders, school en de dyslexiebehandelpraktijk plaats. Regelmatig is het de bedoeling dat op school extra geoefend wordt met het huiswerk dat een dyslexiebehandelaar meegeeft. Dit is op basisschool De Akker geen probleem: wij helpen het kind graag verder naar een beter niveau van lezen en/of spellen.

- Afnemen van niet-methodegebonden toetsen (o.a. CITO):

Op advies van CITO laten we alle leerlingen onder dezelfde omstandigheden de toets maken, wij volgen dus de voorgeschreven afname-instructies. Echter, er kunnen omstandigheden optreden waarbij het noodzakelijk blijkt te zijn om toch bepaalde aanpassingen te doen of hulpmiddelen toe te staan. Afweging is hierbij de vraag: *Meet de toets nog steeds wat hij moet meten?*

- De volgende aanpassingen hanteren wij standaard bij het afnemen van niet-methodegebonden toetsen:
 - extra afnametijd bij alle CITO-toetsen (m.u.v. DMT en AVI en andere toetsen waarbij het gaat om snel technisch lezen).
 - kinderen met dyslexie maken vervolgmodule 1 bij Spelling (ongeacht de toetsscore bij de startmodule). Zo voorkomen wij dat deze kinderen meerkeuzeopgaven moeten maken. Bij de nieuwe CITO-toetsen (3.0) is hier sowieso al geen sprake meer van.
- De volgende aanpassingen hanteren wij na overleg met de intern begeleider. Deze aanpassingen worden door de leerkrachten genoteerd in Parnassys.
 - toets in meerdere delen afnemen bij alle CITO-toetsen.
 - vergroten van teksten van A4 naar A3 bij alle CITO-toetsen.
 - kinderen met dyslexie maken bij de toetsen Begrijpend Lezen de toets eventueel op een lager niveau, namelijk het beheersingsniveau (AVI).
 - kinderen met dyslexie mogen bij toetsen Rekenen-Wiskunde gebruikmaken van kladpapier.
 - in uitzonderlijke gevallen kan ervoor gekozen worden om de leerling met ernstige enkelvoudige dyslexie (EED) voorafgaand aan de toetsafname de teksten van Begrijpend Lezen zelf te laten doorlezen. (Uiteraard zonder het zien van bijbehorende opgaven en zonder het nabespreken van de teksten.)
 - een digitale afname van de CITO-toets Rekenen-Wiskunde (auditief) / CITO-toets Begrijpend Lezen is mogelijk.
 - voor leerlingen met dyslexie met een achterstand van 2 of meer AVI-niveaus kan er voor worden gekozen om voor te lezen bij CITO Rekenen en CITO Spelling (al is de laatstgenoemde toets in basis al voornamelijk auditief).

- Afnemen van de CITO Entreetoets (gr.7) en CITO Eindtoets (gr.8):

Op advies van CITO laten we alle leerlingen onder dezelfde omstandigheden de toets maken, wij volgen dus de voorgeschreven afname-instructies. Echter, er kunnen omstandigheden optreden waarbij het noodzakelijk blijkt te zijn om toch bepaalde aanpassingen te doen of hulpmiddelen toe te staan. Afweging is hierbij de vraag: *Meet de toets nog steeds wat hij moet meten?*

De volgende hulpmiddelen/ aanpassingen zijn mogelijk en worden toegepast na overleg met de intern begeleider. De aanpassingen worden genoteerd in Parnassys (Entreetoets) of op het afnameblad van de leerling (Eindtoets).

- gesproken versie op CD
- vergroten van teksten van A4 naar A3
- aanbieden van zwart-wit-versie, om afleiding door kleuren te voorkomen.
- extra afnametijd
- gebruik van markeerstift.

- Afnemen van methodegebonden toetsen:

Kinderen met dyslexie worden bij gebieden buiten spelling om niet beoordeeld op hun spelling. Wanneer een taal- of rekentoets plaatsvindt en er worden spellingfouten gesignaleerd, worden deze niet fout gerekend. Mogelijk plaatst de leerkracht er wel een 'stipje' bij, zodat het voor de leerling een leeractiviteit kan zijn om het woordje de volgende keer beter op te schrijven. Spellingdictees mogen afgenomen worden op de computer (spellingcontrolefunctie natuurlijk uit).

- Algemeen, in de klas:

- Kinderen met dyslexie krijgen geen onverwachte (voorlees)beurt;
- Kinderen met dyslexie worden door de leerkracht en ouders begeleid tijdens de voorbereiding voor een spreekbeurt/ boekbespreking;
- Kinderen met dyslexie worden bij gebieden buiten spelling om niet beoordeeld op hun spelling (schrijven van Engelse woorden, aardrijkskundige namen, enz.);
- Kinderen met dyslexie *kunnen* een leesmaatje krijgen, die hen kan helpen bij het voorlezen van moeilijke woorden of lange stukken tekst. De leerling moet dit zelf ook prettig vinden en willen.
- Kinderen met dyslexie hebben vaak moeite met het onthouden van feitenkennis, zoals de tafels en bepaalde spelling- of rekenstrategieën. Wij proberen deze kinderen zoveel mogelijk hulpmiddelen hierin te bieden, bijvoorbeeld door het aanbieden van rekenkaartjes, een tafelkaart of spellingstrategiekaartjes;
- Hoewel het technisch lezen bij kinderen met dyslexie regelmatig veel moeite kost of vertraagd verloopt, proberen wij het kind zoveel mogelijk te stimuleren om toch *leeskilometers* te maken.
- Leesbeleving ('plezier in lezen') is bij kinderen met dyslexie (of leesproblemen) een belangrijk aandachtspunt. In sommige gevallen kiezen we ervoor om een kind niet zozeer op niveau te laten lezen (bijv.: het kind leest op beheersingsniveau M4, en leest dus ook boekjes M4), maar juist op het interessesniveau (bijv.: het kind leest op beheersingsniveau M4, houdt van paarden en leest een boekje over paarden op wellicht het niveau M5). Het moet echter wel "behapbaar" zijn voor een kind en geen frustratie in de hand werken. Het belang van *plezier hebben in lezen* staat vóór het op niveau lezen van boeken. Aan ouders geven wij de tip: kies een boek in de bibliotheek uit het 'Makkelijk Lezen-plein'.
- Kinderen met dyslexie hebben moeite met het verwerken van talige informatie. Daarom proberen we informatie in de klas op zoveel mogelijk manieren aan te bieden, bijvoorbeeld door talige informatie te ondersteunen met visuele informatie. Dagritmekaarten, weekplanningen, het digibord en andere middelen zijn hierin onmisbaar.
- Omdat kinderen met dyslexie vaak moeite hebben met het verwerken van talige informatie, is er ook vaak een tekort in het uitvoeren van meervoudige instructies. We proberen kinderen met dyslexie daarom zoveel mogelijk afzonderlijke (afgebakende) taken aan te bieden.

- Extra maatregelen:

Regelmatig worden extra maatregelen getroffen. Deze extra maatregelen worden in oudergesprekken en kindgesprekken geformuleerd. Zij zijn kindspecifiek en kindafhankelijk en kunnen daarom niet allemaal in dit document genoemd worden.

14 Tot slot; voor ouders

Ouders zijn vaak terecht bezorgd over de vorderingen van hun kind, ook wanneer er lees- en/of spellingsproblemen ontstaan. Zij kunnen veel doen om de positieve leerhouding, het leesplezier en de emotionele ontwikkeling te bevorderen. Te denken valt aan de volgende adviezen:

- Neem veel tijd om het kind voor te lezen.
- Stimuleer het kind om te vertellen over gebeurtenissen.
- Stimuleer het kind om rustig en duidelijk te praten.
- Fouten in zinsbouw en uitspraak verbeteren door de zin goed te herhalen, zonder de fout daadwerkelijk te benoemen.
Voorbeeld: ' → 'Ik valde op de grond' → 'O, viel jij op de grond?'
- Abstracte begrippen als dagen, maanden, kleuren, links/rechts oefenen. Daarnaast bijvoorbeeld (in de groepen 2, 3) ook de klanken e.d.
- Regelmatig praten over hoe het op school gaat.
- Benadrukken wat het kind goed kan.
- Helpen bij het huiswerk: verdelen in stappen.
- Rustige omgeving scheppen.
- Eventuele problemen met de leerkracht bespreken.
- Verwachten dat vooruitgang gestaag gaat door veel oefenen.
- Verwachten dat kleine foutjes gemaakt blijven worden (de/het/een).
- Moeilijke woorden bespreken, om zo de woordenschat te vergroten.
- Fouten in spontane geschreven taal niet aanrekenen.
- Boodschappen laten doen en zelf laten betalen.
- Kaartlezen op vakantie / in de auto.